

Białystok, 18 lipca 2025 r.

Egzemplarz pojedynczy

KOMENDANT
Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej
im. gen. dyw. Henryka Minkiewicza
z siedzibą w Białymstoku
ul. gen. J. Bema 100 15-370 Białystok
tel. (85) 714 50 02, fax (85) 714 57 01

PD-CU-II.0914.20.2025

Pan dr hab. Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
e-doręczenia

Szanowny Panie Rzeczniku,

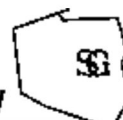
w odniesieniu do zaleceń Zespołu Kontrolnego Rzecznika Praw Obywatelskich wskazanych w Raporcie Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych w Placówce Straży Granicznej w Mielniku, Narewce, Czeremsze i Dubiczach Cerkiewnych z dnia 10 czerwca 2025 r., informuję, co następuje.

1. Przeprowadzanie badań medycznych wszystkich osób zatrzymanych przed umieszczeniem w PdOZ;

Straż Graniczna działa na podstawie i w ramach obowiązujących przepisów prawa. Załącznik w postaci Regulaminu Pobytu Osób Zatrzymanych w Pomieszczeniach Jednostek Organizacyjnych Straży Granicznej do *Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 czerwca 2011 r. sprawie warunków, jakimi powinny odpowiadać pomieszczenia w jednostkach organizacyjnych Straży Granicznej* jednoznacznie wskazuje katalog osób zatrzymanych, które obligatoryjnie należy poddać badaniu lekarskiemu przed przyjęciem do pomieszczenia dla osób zatrzymanych. W świetle obowiązujących przepisów wykraczanie poza zakres określony w rozporządzeniu, generowałoby dodatkowe koszty i prowadziło by do ponoszenia bezpodstawnych wydatków.

2. Zapewnienie poufności badań medycznych zatrzymanych; badania powinny odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu osób niewykonujących zawodu medycznego, chyba że pracownik służby zdrowia wykonujący badanie poprosi o obecność takiej osoby;

Regulacje prawne określone w § 5 ust. 1 pkt 2 *Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie trybu przeprowadzania badań lekarskich osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej* wyraźnie wskazują, że to Straż Graniczna zapewnia bezpieczeństwo pracowników ochrony zdrowia w czasie przeprowadzania badania lekarskiego osoby zatrzymanej. Wskazany powyżej akt prawny nie narzuca konieczności każdorazowej obecności funkcjonariusza SG w gabinecie lekarskim. Komendant Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej podziela pogląd, iż obecność funkcjonariusza SG w gabinecie podczas badania lekarskiego powinna mieć miejsce wyłącznie w sytuacji, kiedy wymagają tego

względny bezpieczeństwa lub na wniosek pracownika służby zdrowia (lekarza), uzasadnionego również względami bezpieczeństwa.

3. Przygotowanie w kilku wersjach językowych (m.in. w języku polskim, ukraińskim, rosyjskim, hiszpańskim, angielskim, arabskim) listy instytucji i organizacji zajmujących się tematyką migracyjną i związaną z prawami człowieka, wraz z danymi kontaktowymi do tych podmiotów – oraz jej regularną aktualizację;

Każda Placówka Podlaskiego OSG jest wyposażona w przedmiotową listę. Należy jednak nadmienić, iż czynności kontrolno-weryfikacyjne oraz administracyjne prowadzone wobec cudzoziemców, są zawsze poprzedzone stosownymi pouczeniami (zarówno procedura w sprawie zobowiązania do powrotu, jaki i o udzielenie ochrony międzynarodowej). Powyższe pouczenia zawierają wykaz instytucji pozarządowych zajmujących się udzielaniem pomocy cudzoziemcom.

Ponadto, każdorazowo zatrzymanego cudzoziemca poucza się o uprawnieniach osoby zatrzymanej, czyniąc zadość obowiązującym przepisom prawa oraz umożliwiając zatrzymanemu zapoznanie się z przysługującymi mu prawami, sposobach i procedurach składania skarg.

4. Stworzenie, we współpracy z lokalnym samorządem prawniczym, listy adwokatów i radców prawnych działających na terenie właściwości danego PdOZ Straży Granicznej, która będzie zawierać nazwiska pełnomocników zajmujących się zagadnieniami związanymi z pobytem i detencją cudzoziemców na terenie RP oraz szeroko rozumianym prawem karnym, a także deklarujących znajomość języków obcych; lista powinna zawierać zakres specjalizacji oraz dane kontaktowe pełnomocnika i być udostępniana w kilku wersjach językowych (m.in. w języku polskim, ukraińskim, rosyjskim, hiszpańskim, angielskim, arabskim);

W opinii Komendanta Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej oraz zgodnie z aktualnymi przepisami organ SG nie ma obowiązku ani uprawnienia do przygotowania we współpracy z lokalnym samorządem listy adwokatów i radców prawnych wraz ze znajomością przez nich języków obcych. Rolą organu nie jest szukanie pełnomocników czy radców prawnych osobom zatrzymanym. Niemniej jednak, przedmiotowa lista jest na wyposażeniu każdej PSG Podlaskiego OSG. Została stworzona we współpracy z okręgową radą adwokacką oraz okręgową izbą radców prawnych.

5. Przypomnienie funkcjonariuszom, by co do zasady przy doprowadzeniu do PdOZ stosowali sprawdzenie przewencyjne, a w razie konieczności przeprowadzenia kontroli osobistej pouczali osobę zatrzymaną o przysługujących jej z tego tytułu uprawnieniach;

Komendant Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej również stoi na stanowisku, iż zgodnie z regulującymi powyższą materię przepisami, zarówno przy zatrzymaniu, jak i osadzaniu w PDOZ podstawową czynnością, którą należy dokonać powinno być sprawdzenie przewencyjne.

6. Wyposażenie pomieszczeń, w których przeprowadzane jest sprawdzenie przewencyjne lub kontrola osobista osób zatrzymanych, w dywaniki oraz jednorazowe, flizelinowe podkłady;

W przedmiotowej kwestii właściwa merytorycznie komórka organizacyjna POSG doposaży wszystkie PDOZ we wskazane przedmioty.

7. Umożliwianie zatrzymanym samodzielnego powiadamiania osób wskazanych o fakcie przebywania w detencji, a odstępowanie od tego jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach;

Zgodnie z Kodeksem postępowania karnego zatrzymanemu przysługuje prawo do zawiadomienia o fakcie zatrzymania osoby najbliższej, może to być osoba wskazana przez zatrzymanego.

Doktryna w kwestii prawa do powiadamiania osoby najbliższej stanowi, iż:

„Organ, który dokonuje zatrzymania, podobnie jak ma to miejsce w przypadku tymczasowego aresztowania, ale tylko na żądanie zatrzymanego, zawiadamia o nim: 1) osobę najbliższą dla zatrzymanego [...]” (K. Eichstaedt [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, red. D. Świecki, LEX/el. 2025, art. 245.)

„Prawo to nie obejmuje kontaktu zatrzymanego z taką osobą ani bezpośredniej rozmowy. Zatrzymany ma jedynie prawo zażądać zawiadomienia wskazanej osoby / wskazanych osób, przy czym realizacja tego prawa obciąża organ, który dokonał zatrzymania.” (J. Karaźniewicz [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, art. 245.)

„Tylko na żądanie zatrzymanego (art. 245 § 2), w zakresie określonym w art. 261 § 1 i 3, które to przepisy dotyczą tymczasowo aresztowanego, przez odpowiednie zastosowanie (wobec oczywistych różnic między zatrzymaniem a tymczasowym aresztowaniem), organ stosujący zatrzymanie dokonuje zawiadomienia właściwych osób i instytucji.” (L. K. Paprzycki [w:] J. Grajewski, S. Steinborn, L. K. Paprzycki, Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego, LEX/el. 2015, art. 245.)

„Zawiadomienie nie jest tożsame z umożliwieniem zatrzymanemu kontaktu z tymi osobami.” K. Dudka [w:] M. Janicz, C. Kulesza, J. Matras, H. Paluszkiewicz, B. Skowron, K. Dudka, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III, Warszawa 2023, art. 245.

Tym samym, w oparciu o powyższe, Komendant Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej uważa, iż zawiadomienie osoby najbliższej o fakcie zatrzymania realizuje organ, który dokonał zatrzymania, a nie sam zatrzymany.

8. Każdorazowe umieszczanie w protokole zatrzymania informacji, w jakim języku przekazano pouczenie o prawach osoby zatrzymanej;

Zgodnie z obowiązującymi przepisami organ prowadzący czynności służbowe w stosunku do osoby zatrzymanej, ma obowiązek zapewnić udział tłumacza w przeprowadzanych czynnościach oraz pouczyć cudzoziemca o jego prawach i obowiązkach w języku dla niego zrozumiałym. Umieszczanie w *protokole zatrzymania informacji, w jakim języku przekazano pouczenie o prawach osoby zatrzymanej* nie zostało nigdzie skodyfikowane, wynika to wyłącznie z dobrej praktyki danego organu.

9. Przetłumaczenie druku depozytu przekazywanego przez osoby zatrzymane na języki obce;

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa organ prowadzący czynności służbowe wobec cudzoziemca, w przypadku braku znajomości języka polskiego przez cudzoziemca zapewnia udział tłumacza, który powinien dokonać stosownego tłumaczenia wytwarzanej dokumentacji.

10. Dostosowanie przynajmniej jednej łazienki i jednego pomieszczenia mieszkalnego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub dostosowanie jednej z jednostek znajdujących się w

strukturze Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej i wyznaczenie jej do osadzania osób z niepełnosprawnościami;

W przypadku pozyskania stosownych funduszy na modernizację istniejących jednostek organizacyjnych, Podlaski Oddział Straży Granicznej dostosuje jeden PDOZ (ze względu na niewielką skalę zjawiska oraz konieczności poniesionych kosztów) do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

11. Poszerzenie katalogu szkoleń o zagadnienia związane z: prewencją tortur, przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, komunikacją interpersonalną i technikami deeskalacji konfliktu oraz sposobami radzenia sobie ze stresem i przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

W Podlaskim Oddziale Straży Granicznej systematycznie realizowane są szkolenia z zakresu praw podstawowych, ochrony praw człowieka, tematyki antydyskryminacyjnej, równego traktowania, etyki zawodowej oraz postępowania z osobami z grup szczególnego traktowania zarówno na szczeblu lokalnym poprzez:

- Aparat Pełnomocnika Komendanta Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej ds. Ochrony Praw Człowieka,
- Koordynatorów ds. handlu ludźmi powołanych w Podlaskim Oddziale SG,

Ponadto, funkcjonariusze Podlaskiego Oddziału SG mają możliwość korzystania z dostępnych w ośrodkach szkolenia Straży Granicznej szkoleń z zakresu wypalenia zawodowego oraz komunikacji i kompetencji społecznych, realizowanych przez Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych SG w Lubaniu. Prowadzone są również szkolenia z zakresu komunikacji i radzenia sobie ze stresem, zgodnie ze zgłoszonym zapotrzebowaniem przez zespół psychologów Służby Zdrowia Podlaskiego Oddziału SG.

Z poważaniem

KOMENDANT
Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej
im. gen. dyw. Henryka Minkiewicza
z siedzibą w Białymstoku

wz.

plk SG Andrzej STASIULEWICZ

/podpisano elektronicznie certyfikatem kwalifikowanym/

Wyk. w egz. poj.

Dnia: 18 lipca 2025 r.

**Pełnomocnik
Komendanta Głównego Straży Granicznej
ds. Ochrony Praw Człowieka**

Warszawa, dnia 25 sierpnia 2025 r.

KG-ZSS-I.072.8.2025

Pan Rafał KULAS

**Dyrektor Zespołu
Krajowego Mechanizmu
Prewencji Tortur
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich**

dot. zaleceń powizytacyjnych zawartych w raporcie KMP.570.24.2024.SK

Szanowny Panie Dyrektorze,

uprzejmie dziękuję za przekazanie kolejnych raportów Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji pomieszczeń dla osób zatrzymanych, znajdujących się w jednostkach organizacyjnych Straży Granicznej (w Podlaskim Oddziale SG oraz w Warmińsko-Mazurskim Oddziale SG).

Po zasięgnięciu opinii właściwych komórek organizacyjnych Komendy Głównej Straży Granicznej w sprawie niektórych kwestii poruszonych w raportach, pragnę poinformować o poczynionych ustaleniach i podjętych krokach.

Odnosnie pytania skierowanego do Komendanta Głównego Straży Granicznej w pkt 40 raportu nr KMP.572.2.2025.AN z dnia 10 czerwca 2025 r. uprzejmie informuję, że Straż Graniczna nie dysponuje regulaminami pobytu w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych przetłumaczonymi na język migowy, ani też sporządzonymi w alfabecie Braille’a.

W tej sprawie podjęłam kroki w celu przygotowania materiału do tłumaczenia na język migowy. Materiał zostanie przekazany do tłumaczenia na międzynarodowy język migowy (ISL) po wyłonieniu wykonawcy, a następnie w formie pliku video rozpowszechniony wśród jednostek SG dysponujących pomieszczeniami dla osób zatrzymanych.

W kwestii sporządzenia tekstu regulaminu w alfabecie Braille’a informuję, że nie będą podejmowane żadne działania w celu zapisania regulaminu pobytu w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych alfabetem Braille’a. Alfabet Braille’a to system znaków pozwalający na zapisanie tekstu w danym języku w sposób umożliwiający jego odczytanie przez osoby niewidome. Każdy język wypracował własną wersję alfabetu Braille’a odpowiadającą fonetyce danego języka. Oznaczałoby to konieczność sporządzenia wersji brajlowskich w poszczególnych językach, co przy skali zjawiska (praktycznie brak przypadków cudzoziemców niewidomych, jednostkowe przypadki cudzoziemców niedowidzących) oraz niezbyt powszechnej znajomości alfabetu Braille’a w krajach pochodzenia migrantów – nie znajduje uzasadnienia. Ponadto dostępne dziś techniki dźwiękowe, w tym możliwość w danym indywidualnym przypadku nagrania tłumaczenia ustnego dla potrzeb cudzoziemca z niepełnosprawnością wzroku, wydają się być optymalnym rozwiązaniem.

Odnosnie pytania skierowanego do Komendanta Głównego Straży Granicznej w pkt 51 raportu nr KMP.572.2.2025.AN z dnia 10 czerwca 2025 r. uprzejmie informuję, że Straż Graniczna nie dysponuje procedurą związaną *stricto* z przyjęciem oraz pobytem w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych Straży Granicznej osób LGBT+.

Niemniej mając na uwadze kontekst, w jakim Krajowy Mechanizm w swoim raporcie zwrócił na ten aspekt uwagę, chcę podkreślić, że Zarząd Operacyjno-Śledczy KGSG przekazał w tej sprawie wytyczne za pismem KG-OŚ-WVII.072.1.2022 z dnia 22 sierpnia 2022 r., poparte stanowiskiem Prokuratury Krajowej. Jest to przedstawiony tryb postępowania z osobami transpłciowymi i niebinarnymi podczas przeprowadzania czynności kontroli osobistej lub przeszukania osoby / sprawdzenia przewencyjnego.

Mając na uwadze dostrzeżony przez Krajowy Mechanizm brak znajomości tych wytycznych, informuję, że niniejszą informację przekazuję do wiadomości:

- do Zarządu ds. Cudzoziemców KGSG celem uwzględnienia tej tematyki w ramach prowadzonego nadzoru merytorycznego nad miejscami detencji cudzoziemców;

- do pełnomocników ds. ochrony praw człowieka w jednostkach Straży Granicznej celem zwrócenia szczególnej uwagi na przedmiotowe wytyczne podczas kolejnych szkoleń wewnętrznych.

Ponadto pragnę podkreślić, że ośrodki szkoleń Straży Granicznej prowadzą szereg warsztatów uwzględniających różnorodną tematykę, w tym zagadnienia związane z osobami wymagającymi szczególnego traktowania, jak np. osoby LGBT+.

Już we wrześniu 2025 r. Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych SG w Lubaniu przeprowadzi warsztaty „Prawa człowieka i przeciwdziałanie dyskryminacji podczas wykonywania czynności służbowych wobec cudzoziemców”.

Podczas warsztatów omawiana będzie sytuacja grup wrażliwych, w tym standardy realizowania czynności służbowych wobec osób o różnej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej i ekspresji płciowej – z poszanowaniem godności i praw człowieka – w celu zapobiegania dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową. Poruszone zostaną również kwestie tłumaczeń oraz języka używanego wobec osób LGBT+.

Odnosnie wskazywanego w każdym raporcie tzw. „problemu systemowego” w kwestii badań osób zatrzymanych przed umieszczeniem ich w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych, uprzejmie informuję, że to zagadnienie prawne jest obecnie analizowane wspólnie z właściwymi komórkami merytorycznymi KGSG oraz z Biurem Prawnym KGSG. Jak pokazuje wstępna analiza, zapewnianie badań lekarskich wszystkim osobom umieszczanym w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych nie znajduje uzasadnienia. Niemniej przepisy w tej materii wymagają pewnych aktualizacji i zmian dla zapewnienia im spójności. Będzie to przedmiotem dalszych działań.

Załącznik – korespondencja ZOŚ KGSG ws. kontroli osobistej

Z wyrazami szacunku,

plk SG Iwona Przybyłowicz
/podpisano elektronicznie/

Warszawa, dnia 22 sierpnia 2022 r.

KG-OŚ-WVII.072.1.2022

Egz. pojedynczy

Według rozdzielnika

Dotyczy: *postępowania z osobami transpłciowymi oraz osobami niebinarnymi podczas przeprowadzania czynności przeszukania osoby lub kontroli osobistej.*

Szanowny Panie Generale,

w nawiązaniu do pisma Zarządu Granicznego KGSG numer KG-ZG-WSG.074.39.2022 z dnia 9 maja 2022 r., w załączeniu przesyłam korespondencję Zarządu Operacyjno-Śledczego Komendy Głównej Straży Granicznej z Biurem Prezydialnym Prokuratury Krajowej w sprawie postępowania z osobami transpłciowymi oraz osobami niebinarnymi podczas przeprowadzania czynności przeszukania osoby lub kontroli osobistej, celem służbowego wykorzystania.

Załączniki 2 na 5 stronach – tylko adresat:

Zał. nr 1 na 3 str. - pismo do Dyrektora Biura Prezydialnego Prokuratury Krajowej z dnia 24 czerwca 2022 r.

Zał. nr 2 na 2 str. – odpowiedź z Biura Prezydialnego Prokuratury Krajowej z dnia 18 sierpnia 2022 r.

Z poważaniem

DYREKTOR

Zarządu Operacyjno-Śledczego
Komendy Głównej Straży Granicznej

plk SG Piotr ROSŁANIEC

/podpisano elektronicznie certyfikatem kwalifikowanym /

Warszawa, dnia ²⁶~~27~~ czerwca 2022 r.

**KOMENDA GŁÓWNA
STRAŻY GRANICZNEJ**
Zarząd Operacyjno-Śledczy

Egz. pojedynczy

Numer sprawy ZOŚ KGSG:
KG-OŚ-WVII.072.1.2022

Pan Tomasz SZAFRAŃSKI
Dyrektor
Biura Prezydialnego Prokuratury Krajowej

fax. (22) 12 51 882

dot. postępowania z osobami transpłciowymi oraz osobami niebinarnymi podczas przeprowadzania czynności przeszukania osoby lub kontroli osobistej.

Szanowny Panie Dyrektorze,

uprzejmie informuję, że w pragmatyce służbowej coraz częściej identyfikowane są zdarzenia z udziałem osób, które nie mają określonej tożsamości płciowej lub u których tożsamość płciowa zasadniczo różni się od płci przypisanej człowiekowi w momencie urodzenia. Ponadto corocznie powiększa się liczba państw wydających swoim obywatelom dokumenty tożsamości, w których płeć nie została określona. Otrzymują je osoby niebinarne, transpłciowe lub identyfikujące się jako trzecia płeć. Należy podkreślić, że obecnie około 20 krajów uznaje niebinarność lub transpłciowość poprzez dokonywanie odpowiednich wpisów w paszportach. Są to między innymi takie kraje jak: Argentyna, Australia, Brazylia, Kanada czy Wielka Brytania.

Tymczasem polskie prawo dotyczące czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej w ramach posiadanych uprawnień nie odnosi się do osób, o których mowa wyżej. Jednocześnie działania mające na celu określenie i przyporządkowanie ich do jednej z dwóch wyżej wskazanych płci nie jest co do zasady możliwe. Ponadto podejmowanie takich działań przez funkcjonariuszy może powodować narażanie się na ewentualne zastrzeżenia w aspekcie poszanowania wolności i praw człowieka.

Biorąc pod uwagę powyższe w praktyce działania Straży Granicznej coraz częściej pojawiają się wątpliwości, jak należy postępować z takimi osobami podczas realizowania przez funkcjonariuszy Straży Granicznej ustawowych uprawnień. Dotyczy to przede wszystkim czynności związanych z ingerencją w sferę wolności człowieka, a mianowicie dokonywania czynności przeszukania osoby, jak również przeprowadzania kontroli osobistej.

Zgodnie z art. 11aa ust. 6 ustawy o Straży Granicznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1486 z późn. zm.) kontrolę osobistą przeprowadza funkcjonariusz tej samej płci, co osoba kontrolowana, w miejscu niedostępnym w czasie dokonywania kontroli dla osób postronnych. Natomiast w ust. 7 ww. artykułu zostało wprowadzone wyłączenie, które stanowi, że jeżeli kontrola osobista musi być przeprowadzona niezwłocznie, w szczególności ze względu na okoliczności mogące stanowić zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego lub mienia, może jej dokonać funkcjonariusz płci odmienniej niż osoba kontrolowana, także w miejscu niespełniającym warunku, o którym mowa w art. 6, w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby kontrolowanej.

Z kolei zgodnie z art. 223 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345 z późn. zm.) przeszukania osoby i odzieży na niej należy dokonywać w miarę możliwości za pośrednictwem osoby tej samej płci. W literaturze przedmiotu podnosi się, że użycie w tym przepisie zwrotu „w miarę możliwości”, prowadzi do wniosku, że od zachowania wskazanego w nim rygoru przeszukania osoby lub odzieży przez osobę tej samej płci można odstąpić, gdy znalezienie osoby tej samej płci byłoby znacznie utrudnione lub zachodzi wypadek niecierpiący zwłoki (*Dudka Katarzyna (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. II*).

Mając na uwadze powyższe rozwiązania prawne oraz brak odrębnych przepisów w zakresie postępowania z osobami transpłciowymi oraz niebinarnymi w trakcie przeszukania lub kontroli osobistej, na chwilę obecną w Straży Granicznej przyjęto poniższe rozwiązania mające na celu zminimalizowanie ewentualnych negatywnych skutków podejmowanych działań.

Przed przystąpieniem do wykonywania przedmiotowych czynności funkcjonariusz SG ustala z osobą, o której mowa wyżej, kto (funkcjonariusz mężczyzna, czy funkcjonariusz kobieta) zgodnie z jej wolą powinien je przeprowadzić i zapewnić ich realizację, na zasadach wskazanych w przytoczonych przepisach.

Jednocześnie, w celu wyeliminowania wątpliwości lub ewentualnych zastrzeżeń, ustalenia te dokumentuje się pisemnie. W przypadku przeszukania osoby informację taką ujmuje się w protokole przeszukania osoby, natomiast w przypadku kontroli osobistej, w protokole jeżeli taki został sporządzony zgodnie z art. 11aa ust. 10 pkt 2 ustawy o Straży Granicznej, a w przypadku jego braku w dokumentacji służbowej, o której mowa w art. 11aa ust. 10 pkt 1 ustawy o Straży Granicznej.

W przypadku, jeżeli osoba odmówi wyboru płci osoby, która ma wykonać przedmiotowe czynności, to należy zaznaczyć, że brzmienie przepisu Kodeksu postępowania karnego, w mojej opinii, daje możliwość niezachowania zasady tożsamości płci osoby przeszukującej i przeszukiwanej, gdy nie ma możliwości ich zachowania. Natomiast przepisy dotyczące kontroli osobistej wydaje się, że są w tym zakresie mniej elastyczne. Niemniej jednak z uwagi na brak uregulowań w prawie krajowym dotyczących osób transpłciowych i osób niebinarnych oraz wobec braku możliwości dokonania jakichkolwiek ustaleń eliminujących wątpliwości co do zakwalifikowania danej osoby jako mężczyzny albo kobiety, w opinii tut. Zarządu, w przypadku korzystania przez funkcjonariuszy SG z uprawnienia do kontroli osobistej może w tego rodzaju przypadkach wystąpić przesłanka określona w art. 11aa ust. 7 ustawy o Straży Granicznej. Przesłanka ta przewiduje bowiem, że kontrola osobista w przypadkach niecierpiących zwłoki

może być przeprowadzona bez zachowania wymogu tożsamości płci. Tymczasem czynności związane z ustaleniem tej okoliczności mogą być czasochłonne albo nawet niemożliwe. Powyższą okoliczność również należy udokumentować w dokumentacji służbowej, o której mowa wyżej.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że opisane problemy nie dotyczą tylko czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej, ale również funkcjonariuszy innych służb posiadających uprawnienia do przeprowadzania ww. czynności (np. Policji, KAS czy Służby Więziennej). Ponadto należy stwierdzić, że problem postępowania z osobami transpłciowymi i niebinarnymi ma o wiele szerszy wymiar, ponieważ odnosi się również do czynności doprowadzania i osadzania ww. osób w izbach zatrzymań, ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców oraz aresztach.

Mając powyższe na uwadze, dziękując za dotychczasową pomoc, uprzejmie proszę o zajęcie stanowiska odnośnie przyjętej w Straży Granicznej praktyki. Powyższe przyczyni się do zapewnienia prawidłowości podejmowanych przez funkcjonariuszy czynności oraz zapewni prawne ich bezpieczeństwo.

Z poważaniem

p.o. DYREKTOR
Zarządu Operacyjno-Sledczego
Komendy Głównej Straży Granicznej
płk SG Piotr ROŚLANIEC

Wykonano w egz. pojedynczym:
Sporządził/Wykonał: [redacted]
[redacted]
Dnia: 24.06.2022 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATURA KRAJOWA
BIURO PREZYDIALNE
ul. Postępu 3
02-676 WARSZAWA

Warszawa, data jak przy podpisie

1001-1.070.110.2022

Pan
plk Piotr Rosłaniec
Dyrektor
Zarządu Operacyjno-Śledczego
Komendy Głównej Straży Granicznej

Szanowny Panie Dyrektorze,

Odpowiadając na pismo z dnia 24 czerwca 2022 r., nr KG-OŚ-WVII.072.I.2022, uprzejmie informuję, że w obowiązującym stanie prawnym zaprezentowaną w przywołanym piśmie jako przyjętą przez Straż Graniczną procedurę przeszukiwania „osób niebinarnych, transpłciowych oraz identyfikujących się jako trzecia płeć” uznać należy za optymalną. Nie tylko jest ona bowiem zgodna z obowiązującymi przepisami Kodeksu postępowania karnego, ale nadto uwzględnia cele, którym służyć ma zalecenie dokonywania przeszukania przez osobę tej samej płci.

Przepis art. 223 k.p.k. stanowi mianowicie, że „przeszukania osoby i odzieży na niej należy dokonywać w miarę możliwości za pośrednictwem osoby tej samej płci”. Nie wprowadza on zatem bezwzględnego nakazu dokonywania przeszukania przez osobę tej samej płci, lecz wyłącznie wskazuje na potrzebę dążenia do tego, aby przeszukanie osoby i jej odzieży zostało dokonane przez funkcjonariusza tej samej płci. Użycie w przywołanym przepisie sformułowania „w miarę możliwości” prowadzi bowiem do wniosku, że od zachowania określonego w nim rygoru przeszukania osoby i odzieży na niej przez funkcjonariusza tej samej płci można odstąpić, gdy znalezienie osoby przeszukującej tej samej płci byłoby znacznie utrudnione lub gdy zachodzi wypadek niecierpiący zwłoki¹.

¹ C.Kulesza, *Komentarz do art. 223 k.p.k.*, [w:] K.Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. II, WKP 2020, Lex/el.

Przewidziane odstępstwo od zasady identyczności płci, pozwalające na dokonanie przeszukania osoby i jej odzieży zarówno przez mężczyznę, jak i kobietę, można zatem z powodzeniem stosować w przypadkach przeszukania „osób niebinarnych, transpłciowych oraz identyfikujących się jako trzecia płeć”. Ustalenie z osobą przeszukiwaną, czy czynność tę przeprowadzić ma mężczyzna czy kobieta - o ile rzecz jasna jest to możliwe i nie zachodzi wypadek niecierpiący zwłoki - pozwala natomiast na realizację tych celów, które zapewniać ma dokonanie przeszukania przez osobę tej samej płci. Niemniej jednak obiektywną niemożność poczynienia takiego ustalenia, w tym odmowę dokonania wspomnianego wyboru przez osobę mającą być przeszukaną, a także zaistnienie wypadku niecierpiącego zwłoki, jak np. przeszukanie osoby zatrzymanej *in flagrante delicti* czy w bezpośrednim pościgu, uznać należy za uzasadniające dokonanie przeszukania zarówno przez mężczyznę jak i kobietę.

Przy okazji powyższych rozważań podkreślić należy, że na akceptację zasługuje także przyjęta przez Straż Graniczną praktyka dokumentowania wspomnianych ustaleń w zakresie wyboru płci funkcjonariusza dokonującego przeszukania „osoby niebinarnej, transpłciowej lub identyfikującej się jako trzecia płeć”. Właściwe udokumentowanie tych ustaleń, jak i niedokonania wyboru przez osobę mającą być przeszukaną, może bowiem mieć istotny walor dowodowy w zakresie oceny prawidłowości przeszukania.

Z poważaniem,

Dyrektor
Biura Prezydialnego